

Aleg. 362

Sprawozdanie

dł. 362-675

Wydziału krajowego w przedmiocie spraw górniczych.

Wysoki Sejmie!

Sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności górniczych w ciągu r. 1903/4, przedłożone Wysokiemu Sejmowi w d. 30. września 1904 do L. W. kr. 66.985, przyjął Wysoki Sejm uchwałą z d. 11. listopada r. z. do wiadomości, a uchwałą z tegoż dnia r. z. L. W. 117.614 przeznaczył na cele górnicze w Rubr. XI. rozchodów budżetu krajowego:

Pozycya 346. na remuneracyę referenta spraw górniczych 3.328 kor.

Pozycya 347. na badania kraju w celu zestawienia użytecznych kopalin i popularnego opisu ich występowania 5.000 kor.

Pozycya 348. na utrzymanie krajowej szkoły górniczej i wiertniczej w Boryslawiu 18.780 kor.

Pozycya 349. na stacyę doświadczalną produktów naftowych 3.400 kor.

Pozycya 350. na nagrody konkursowe za prace z dziedziny technologii nafty i wosku ziemnego 600 kor.

Pozycya 351. na zbieranie i ogłaszanie dat statystycznych o produkeji i handlu nafty i wosku ziemnego 1.000 kor.

Pozycya 352. na stypendya dla górników i uczniów praktycznych szkół wiertniczych i akademii górniczych 5.000 kor.

Pozycya 353. na potrzeby Muzeum górnictwa nafty i wosku ziemnego w c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie 300 koron.

W dalszym ciągu tej samej uchwały polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu:

a) aby czynił dalsze starania u c. k. Rządu o uzyskanie dla krajowej stacyi doświadczalnej dla produktów naftowych charakteru instytucji publicznej i subwencyi z funduszów rządowych;

b) aby tak samo czynił starania o urządzenie stacyi doświadczalnej dla przyrządów i narzędzi wiertniczych przy c. k. szkole politechnicznej we Lwowie;

i ponawiając uchwałę Sejmu z dnia 13. lutego 1894, wezwał c. k. Rząd, aby w najkrótszym czasie urządził w c. k. szkole politechnicznej we Lwowie V-ty górniczo-hutniczy Wydział.

Z wykonania tych uchwał i użycia funduszków ma Wydział krajowy zaszczyt przedłożyć Wys. Sejmowi niniejsze sprawozdanie. Obejmie ono jednak i sprawę zmiany ustawodawstwa naftowego, a nie tylko wyżej wymienione i z małymi zmianami powtarzające się czynności górnicze. Uchwałami bowiem z d. 12. listopada r. z. polecił nadto Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu:

I) aby w porozumieniu z przedstawicielami przemysłu naftowego opracował projekt noweli do ustawy naftowej, w ten sposób, iżby on mógł służyć za podstawę zarówno dla Wys. Sejmu do gruntownej zmiany krajowej ustawy naftowej z dnia 17. grudnia 1884, jakoteż ewentualnie dla Wysokiego Rządu celem zmiany ustawy państwowej z dnia 11. maja 1884;

II) aby — ze względu na uchwaloną jednocześnie rezolucję: „wzywa się c. k. Rząd, ażeby nie zobowiązywał uprawnionych do wydobywania nafty w Galicyi do wprowadzenia Kas brackich dla robotników zatrudnionych w kopalniach nafty aż do zmiany §. 9. ustawy państwowej z dnia 11. maja 1884 i ustawy krajowej z dnia 12. grudnia 1884“ — miał Wydział krajowy sprawę zabezpieczenia robotników zatrudnionych w kopalniach nafty w Galicyi zawsze na oku, i wziął udział w naradach z władzami rządowymi, z przedsiębiorcami kopalni i interesowanymi stronami co do najlepszego unormowania tego zabezpieczenia.

W niniejszem sprawozdaniu zachowamy jednak stale przestrzegany porządek, rozróżniając sprawy dotyczące nauki górnictwa, sprawy subwencyonowanych z funduszu krajowego badań naukowych i sprawy nie obciążające funduszu krajowego, względnie sprawy zmiany ustawodawstwa naftowego.

I. Nauka górnictwa.

Główną czynnością Wydziału krajowego w dziale nauki górnictwa jest sprawowanie naczelnego nadzoru nad krajową szkołą górniczą i wiertniczą w Borystawiu; w załączeniu /- przedkłada też Wydział krajowy Wys. Sejmowi oryginalne roczne sprawozdanie dyrekcji tej szkoły za ubiegły 1904/5 rok szkolny.

Allegat I.

Sprawozdanie to wykazuje, że kryzys przemysłu naftowego oddziaływało jeszcze i w roku ubiegłym na frekwencję uczniów, bo liczba ich nie przekroczyła liczby 9, gdy dawniej bywało kilkunastu i więcej; w r. 1903/4 było jednak tylko 7. Podań o przyjęcie do szkoły wpłynęło 15; przyjęto jednak tylko 9 — a to z powodu ściślejszego, niż było dawniej, przestrzegania przepisów statutu szkoły co do wieku uczniów i żądanych dla ich przyjęcia do szkoły kwalifikacji. Z 9 uczniów szkoły 8 uczęszczało na fachowy kurs wiertniczy, 1 na fachowy kurs górniczy, sześciu pobierało subwencję w kwocie 30 koron miesięcznie; uczęszczali do szkoły pilnie i z korzyścią, skoro Komisya egzaminacyjna uznała wszystkich jako uzdolnionych do kierowania, względnie do dozorowania robót wiertniczych lub górniczych. Na tablicy I. załącznika 1. znajduje się ich spis imienny i wiadomości o wieku, wyznaniu, studiach przygotowawczych i odbytej przed wstąpieniem do szkoły praktyce kopalnianej.

Bezpośredni zarząd szkoły nie uległ w roku ubiegłym żadnej zmianie, a skład kuratorji zmienił się o tyle, że naczelnik okręgu górniczego w Drohobyczu, c. k. starszy komisarz górniczy, Kazimierz Kostkiewicz został przeniesiony do Jasła, a miejsce jego zastąpił starszy komisarz górniczy, p. Jan Zarański. Kuratorja szkoły odbyła w ciągu roku 3 posiedzenia, i uczestniczy w egzaminach, a podnosi stale potrzebę własnego dla szkoły budynku, zarówno dla wykładów i nauki rysunku, jak i dla porządnego układu zbiorów, okazów i przyrządów, bez których nauczanie praktyczne staje się trudne i niekompletne, a dyrekcya szkoły wykazuje, nie bez racji, że w roku ubiegłym nie nie przybyło do zbiorów wiertnictwa i górnictwa z powodu braku miejsca na ich w obecnym lokalu umieszczenie. Narady kuratorji nad planem nauki, udzielanej w szkole i możliwą jego reformą, nie zostały jeszcze ukończone, ani wnioski takiej reformy Wydziałowi krajowemu przedłożone. Sprawa ta jednak

nie może doznać zwłoki, bo się łączy z projektami rządowymi ustalenia kwalifikacyi na kierowników i dozorców robót w krajowych kopalniach nafty, projektami, co do których i Wydział krajowy i interesowani przemysłowcy objawiają swoje zdanie.

Przy szkole górniczej i wiertniczej w Borysławiu urządzono też w roku bieżącym, jak w dawniejszych, dwumiesięczny kurs praktycznej nauki dla abiturjentów wyższych technicznych zakładów naukowych, a więc e. k. szkoły politechnicznej we Lwowie i akademii górniczych w Leoben i Przibram. Kurs ten polega na obowiązkowym praktycznym zajęciu w jednej z kopalń nafty w Borysławiu przez 6 godzin dziennie i na objaśnianiu przyrządów wiertniczych, ich konstrukcyi i warunków użycia na modelach i rysunkach, znajdujących się w zbiorach szkoły. Jest to niezawodnie racjonalna praktyka wpleciona w zakres teoretycznej nauki, udzielanej słuchaczom wyższych zakładów naukowych. Otóż kurs ten, od lat 10 już istniejący w Borysławiu, na który w początkach zgłaszało się tylko po kilku uczniów, jest obecnie nad wszelkie spodziewanie frekwentowany. Podań o przyjęcie weszło do Wydziału krajowego 20; dziewięciu tylko mogło być przyjętych, i ci nawet nie uzyskali żadnej zapłaty w kopalniach, w których pracują. Wydział krajowy zwraca uwagę na ten objaw ogólnego poczucia potrzeby praktyki przemysłowej wśród przyszłych inżynierów i kierowników kopalń, którą to potrzebę uznają i władze rządowe, zarówno te, co zakreślają plan nauk wyższych szkół technicznych, jak i te, co ustanawiają kwalifikacye dla kierowników przedsiębiorstw górniczych.

Istotną, wyższą naukę górnictwa mogliby pobierać w kraju nasi rodacy, gdyby e. k. Rząd przychylił się do postulatu stale przez Wysoki Sejm od r. 1894 wyrażanego, t. j. do uzupełnienia nauk technicznych, wykładanych w kraju, V-tym górniczo-hutniczym wydziałem przy e. k. Szkole politechnicznej we Lwowie. W tej lub innej formie i w odmiennych, bo rozwojowi nauki odpowiadających zakresach, domaga się tego Sejm krajowy od r. 1876 — a nawet już się domagał w rezolucyi w r. 1868. Dziś za urzędzeniem tej nauki w kraju przemawia jeszcze i ten wzgląd, że akademia górnicza w Leoben, gdzie tak wielu jest Polaków, uskarża się na szczupłość budynków, na brak pomieszczenia dla słuchaczy. Wydział krajowy uprasza Wysoki Sejm o ponowienie tej rezolucyi w roku bieżącym.

Zanim ten wydział zostanie ukonstytuowany, ogranicza się działanie Wydziału krajowego do udzielania zasiłków akademickim stowarzyszeniom polskim i ruskim przy akademiach górniczych w Leoben i Przibram, kilku (2 lub 3) słuchaczom tych akademii co na pomoc szczególnie zasługują, i tym słuchaczom e. k. Szkoły politechnicznej we Lwowie, którzy się specjalnie zajmują nauką górnictwa i przysposabiają do nauki eksploatacyi nafty i głębokich wierceń. W roku bieżącym z takich zasiłków korzystało 10 osób. Jednym i drugim udziela też Wydział krajowy subwencyi na fachowe wycieczki naukowe i na wakacyjny kurs praktycznej nauki w Borysławiu.

Z mocy układu z e. k. Rządem udziela też Wydział krajowy corocznie 300 koron subwencyi na Muzeum górnictwa nafty i wosku ziemnego przy e. k. Szkole politechnicznej we Lwowie.

II. Naukowe badania geologiczne, geologiczno-górniczne i technologiczno-chemiczne.

Ze sprawozdania przedłożonego przez przewodniczącego Komisji fizyograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie z dnia 30. marca r. b. L. W. 1:60 wynika, że już bardzo mało brakuje do zupełnego wykończenia atlasu geologicznego kraju. W szesnastu zeszytach mamy 77 arkuszy atlasu o 82 ćwiartkach; jeśli do nich dodamy 6 arkuszy, które są w druku, 4. które są w archiwum Komisyi, bo wymagają małych uzupełnień, i 4 będące na ukończeniu, razem więc 14 — to pozostaną do wykończenia nie oddane przez Dr. Teisseyre'go mapy środkowej Galicyi i mapy okolicy tatrzańskiej (Zakopane, Nowy Targ, Tatry), zdjęte z polecenia geologicznego zakładu wiedeńskiego przez prof. Dra Uhliga, ale których polskie wydanie jest zależne od wydania niemieckiego

przez geologiczny zakład w Wiedniu. Pracę tę można więc uważać za ukończoną, — i na wniosek Komisji geologicznej i Rady górniczej Wydział krajowy porucza obecnie, t. j. w roku szóstym i bieżącym, opracowanie szczegółowe monografii okolic przedstawiających szczególnie dla górnictwa krajowego znaczenie — a mianowicie: docentowi Uniwersytetu Jagiellońskiego Dr. Grzybowskiemu opis kopalń i okolicy Borysławia, prof. Dr. W. Szajnosze i radcy górnictwu p. F. Bartonecowi wspólnie opis geologiczno-górnictwo kopalń wosku ziemnego w Staruni i Dźwiniaczu, inż. gór. p. Kikingerowi opis nowozgłoszonych poszukiwań węgla brunatnego w północno-wschodniej części stanisławowskiego górnictwo okręgu. Praca p. Kikingera, uzupełniająca analogiczną pracę p. Jarosława Łomnickiego o znajdowaniu się węgla brunatnego w Pokuciu, już jest wydrukowana; bardzo obszerna praca Dr. Grzybowskiego o kopalniach minerałów żywicznych w Borysławiu, do której opisu kopalń wosku ziemnego dostarczył uprzejmie inż. gór. p. Piotr Miączynski, jest oddaną do druku w Krakowie, pod osobistym dozorem autora ze względu na liczne, o wielu kolorach, tablice objaśniające; prace o kopalniach Dźwiniacza i Staruni są jeszcze w toku. Do rzędu takich monografii należy zaliczyć również opis górnictwo rud żelaznych w Tatrach przez c. k. starszego radcę górnictwo Józefa Bocheńskiego, złożony Wydziałowi krajowemu w r. 1904 — ale nie publikowany z powodu potrzebnego uzupełnienia kartą w większej skali.

Takie monografie stanowią wielką pomoc dla przedsiębiorców górnictwo i chronią wielu z nich od niepotrzebnych a kosztownych poszukiwań. Plan innych badań geologiczno-górnictwo mógłby obejmować znaczniejszych funduszy wymagające poszukiwania węgla brunatnego w południowo-wschodniej części kraju, lub tylko rozprzeźstrzenie ku południowo-wschodowi formacji węglowej W. Ks. Krakowskiego — może w połączeniu z instytucjami rolniczymi zwrócić się do lepszego badania gleby i podglebia, a szczególnie gleby pól doświadczalnych, istniejących przy krajowych szkołach rolniczych, — może się skierować do badania źródeł wody i dostarczania miastom i miasteczkom dobrej wody do picia i przyczynić się niezmiernie do podniesienia zdrowotności kraju.

Krajowa Rada górnictwo nie powzięła co do tych projektów jeszcze żadnej uchwały, tak samo, jak co do zgłoszonego przez prof. Dr. Szajnochę wniosku założenia kraj. instytutu geologicznego, a kredyt na r. 1905 zostaje zużyty wydaniem monografii, które wyszczególniono wyżej, i uzupełnieniem ogólnej mapy geologicznej kraju.

Co do badań technologiczno-chemicznych, to ich naukowa strona i bezpośrednia dla przemysłowców korzyść koncentruje się w utrzymywaniu kosztem kraju stacyi doświadczalnej dla produktów naftowych. Sprawozdanie z czynności stacyi za cały okres ubiegłego roku, t. j. za okres od d. 15. lipca 1904 po 15. lipca r. b. przedkładamy

Alegat 2. w załączeniu ./.

W ciągu tego roku wykonano w stacyi 93 badań, z których 49 miało na celn oznaczenie zanieczyszczenia surowca, 32 było kompletnych analiz ropy, nafty, olejów smarowych, wosku ziemnego, parafiny lub asfaltu, — 2 oznaczenia kalorymetryczne, 10 specjalnych prób destylacyjnych. Wyszczególnia nadto kierownik stacyi prof. R. Załoziecki w swem sprawozdaniu z czynności stacyi próby dla przygotowania z rozmaitych gatunków ropy galicyjskich takiej pozostałości, któraby pod względem ciekłości i temperatury zapłnienia, tudzież pod względem zachowania się przy obniżeniu temperatury odpowiadała warunkom stawianym dla olejów opałowych przez zarządy c. k. kolei żelaznych przy użyciu tego materiału do opalania lokomotyw; badania nad oznaczeniem ilości węglowodorów aromatycznych (benzolu i toluolu) w galicyjskich ropach i pracę ściśle naukową asystenta stacyi Dr. Hausmanna wspólnie z wolontaryuszem Dr. Stanisławem Pilatem nad rozkładem par węglowodorów naftowych w wyższych temperaturach przy pomocy metalowych tlenków, opierającą się na doświadczeniach francuskich chemików Senderensa i Sabatier. Praca stacyi przynosi więc istotną korzyść przedsiębiorcom naftowym i rozwija się, co rzecz naturalna, w miarę postępu przemysłu, jego światowego stanowiska.

Brak jej jednak lokalu, któryby najskromniejszym odpowiadał wymogom, nawet wymogom bezpieczeństwa pracujących, — brak funduszy, bo c. k. rząd żadnej sub-

wency jej nie udziela; brak powagi, bo nie ma prawa publiczności. To też można rozumieć zarzut, że mimo, iż nasza stacya dawniej od wielu innych istnieje, własności chemiczne nafty galicyjskiej są mniej znane niż własności nafty rosyjskiej i rumuńskiej.

Wydział krajowy ponawia swe w roku zeszłym i poprzednim postawione wnioski, celem zaradzenia tym brakiem stacyi i uprasza Wysoki Sejm o ich uchwalenie.

Funduszu 600 koron (poz. 350 rub. XI.) na nagrody konkursowe za prace z dziedziny technologii nafty i wosku ziemnego nie użyto wcale, bo przedłożona Wydziałowi krajowemu praca „wartość opałowa produktów naftowych“ warunkom, stawianym dla pracy publikowanej i nagradzanej przez Wydział kraj. nie odpowiadała.

Do kategorii naukowych badań ściśle górniczych, lub górniczo-wiertniczych zaliczamy próby przyrządów i urządzeń wiertniczych, dla których by należało w c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie urządzić odrębną stacyę doświadczalną. Galicya nie mało się przyczyniła do postępu nauki wiertniczej, przyswajając sobie kanadyjskie wiercenie, choć go wówczas ani francuskie, ani niemieckie towarzystwa nie uznawały, i tworząc liczne próby poprawienia tak wiercenia udarowego jak i wiercenia obroto-owego (pluczkowego); ona też jedna w Austrii ma odrębny wykład „o głębokich wierceniach“ w Szkole politechnicznej. W ostatnich dwóch latach motor p. Wacława Wolskiego, zw. taranem wodnym, zwrócił na siebie uwagę wszystkich przedsiębiorców wiertniczych w Europie; autorowi jego na światowej wystawie w Leodyum (Belgia), przyznano przed miesiącem dyplom honorowy. Jeżeli jednak c. k. Rząd będzie odmawiać funduszy dla urządzeń potrzebnych aby wynalazki oceniać, i do pracy nad nimi zachęcać, to i na tem polu ubiegną nas zagraniczni inżynierowie, którym towarzystwa wiertnicze nie skąpią na ten cel ani funduszy, ani nagród. My zaś będziemy im płacili za patent na wynalazki, zamiast za własne pobierać zapłatę od nich.

Wydział krajowy uprasza tedy Wysoki Sejm o ponowienie w tym przedmiocie zeszłorocznej rezolucyi.

III. Sprawy ustawy dla przemysłu naftowego.

Czynności Wydziału krajowego, dotyczące ogólnych spraw przemysłu naftowego, były przedewszystkiem wykonywaniem dwóch powołanych we wstępie niniejszego sprawozdania uchwał Wys. Sejmu, t. j. opracowania projektu noweli do krajowej ustawy naftowej, względnie do zmiany państwowej ustawy naftowej z dn. 11. maja 1884 r. i pilnej uwagi na unormowanie zabezpieczenia robotników, zatrudnionych w kopalniach nafty naszego kraju. Czynność ta jednak się rozszerza i obejmuje całość kopalnictwa minerałów żywiczych naszego kraju przez to, że c. k. Rząd dąży, już od lat kilku drogą zmiany górniczo-policyjnych przepisów, wydawanych przez c. k. górnicze Starostwo w Krakowie, a niekiedy i zmiany ustawy do poprawy stosunków w tych kopalniach i zasięga opinii Wydziału krajowego. Tak było w r. 1904, gdy c. k. Starostwo górnicze zaprosiło delegatów Wydziału krajowego na ankietę w d. 23. i 24. czerwca 1904 dla zmiany górniczo-policyjnych przepisów dla kopalń oleju skalnego — tak było również, gdy to starostwo zapytało Wydział krajowy odezwą z dn. 15. października r. z. LW. 103072 o objawienie opinii co do wniosków komisji powołanej przez c. k. Ministerstwo rolnictwa dla zbadania stosunków ruchu galicyjskich kopalń wosku ziemnego, dotyczących mianowicie zmiany §§. 15., 23., 24. i 25. krajowej ustawy z dnia 17. grudnia 1884 r.

O ankiecie odbytej w Krakowie 23. i 24. czerwca b. r. zdawał już Wydział krajowy sprawę Wys. Sejmowi w sprawozdaniu z czynności w przedmiocie spraw górniczych z d. 29. lipca r. 1904 LW. 66.985/904, — co do drugiej kwestyi — zmiany pewnych §§. ustawy naftowej, o ile one dotyczą kopalni wosku ziemnego, to Wydział krajowy zaprosił dla narady nad nią na d. 27. kwietnia b. r. do Lwowa osobną ankietę, w której skład weszli oprócz przewodniczącego, Członka Wydziału kraj. Dr. Władysława Jahla, i sekretarza kraj. Rady górniczej, profesora L. Syroczyńskiego, posłowie na Sejm August Gorayski i Leonard Wiśniewski, — reprezentanci władz

rządowych, st. radca górniczy Józef Bocheński, i radca prokuratori skarbu Dr. Józef Herszowski, właściciel gruntu Mendel Samueli i dyrektorowie kopalń wosku ziemnego w Borysławiu, Kazimierz Gąsiorowski i Kazimierz Szumski.

Zgodnie z jej opinią oświadczył Wydział krajowy c. k. Starostwu górniczemu odezwą z d. 5. maja b. r. LW. 41 641:

1. że zgadza się na to, aby wymogi dla kierowników kopalń wosku ziemnego, ustanowione w §. 23. ust. kraj. z r. 1884, były zwiększone po myśli §. 2. i 3. ustawy z d. 31. grudnia r. 1893 Dz. u. p. L. 12 r. 1904, obejmującej przepisy *) eo do ustanawiania zawiadowców i dozorców przemysłowych w górnictwie;

2. że się zgadza na zmianę §. 24. ustawy krajowej po myśli postanowień §§. 5, 6, 7 i 8 wymienionej wyżej ustawy z d. 31. grudnia r. 1893 — jednak z zastrzeżeniem, aby te nowe przepisy stosowały się do osób, które z mocy ustawy posiadają lub nie posiadają uzdolnienia do tych stanowisk, a więc w myśl poprzedniej zmiany §. 23. ustawy, i aby nie władza górnicza (w ogóle), ale urząd górniczy II. instancyi mógł żądać bezwzględnego oddalenia niezdolnego kierownika. C. k. urzędowi górniczemu okręgowemu (I. instancyi), względnie delegatowi władzy górniczej, może (zdaniem ankiety) przysługiwać prawo suspendowania osoby, niespełniającej należycie swoich obowiązków zawiadowcy kopalni, ale od takich orzeczeń ma być dozwolony rekurs do wyższej władzy;

3. że §. 25., postanawiający, że osoby, które objęły kierownictwo i nadzorowanie odbudowy, są odpowiedzialne za zachowanie urzędownie zatwierdzonego planu odbudowy i za przestrzeganie wszystkich przepisów i rozporządzeń w ustawie zawartych, lub w granicach tejże ustawy wydanych, może być zmieniony i ta odpowiedzialność rozszerzona na uprawnionego do wydobywania, jednak tylko o tyle, o ile zostanie stwierdzonem, że kierownik kopalni żądał środków niezbędnych dla zachowania tych przepisów i rozporządzeń;

4. że §. 15. ustawy górniczej, opiewający, „że władza górnicza winna zakazać otwarcia robót w kopalniach, jeżeli wymiar płaszczyzny tejże pod względem kształtu i rozległości obszaru nie dozwala prowadzenia racjonalnego ruchu“, może być zmieniony w ten sposób, aby władze górnicze dozwalały odtąd na odbudowę tylko takich kopalń wosku ziemnego, których płaszczyzna mierzy zdaniem jednych znawców 4:5 ha, zdaniem drugich 3 ha przy minimalnej szerokości 60 m;

i 5. że ponadto wszyscy członkowie ankiety oświadczyli się za ściślejszem określeniem atrybucyi c. k. starostwa górniczego w Krakowie, wynikających z brzmienia §. 35. kraj. ustawy z r. 1884.

Ważniejszą i obszerniejszą o wiele jest kwestya zmiany ustawy naftowej z r. 1884, przekazana Wydziałowi kraj. uchwałą Wys. Sejmu z d. 12. listopada z. roku.

*) §§. te postanawiają:

§. 2. Zawiadowcami przemysłowymi przy górnictwie mianowane mogą być tylko takie osoby, które albo

a) ukończyły w akademii górniczej szkołę zawodową górnictwa jako uczniowie zwyczajni, zdały z dobrym skutkiem egzamina z przedmiotów programem nauki objętych (obowiązkowych) i najmniej przez 3 lata sprawowały praktycznie obowiązki przy przedsiębiorstwie górniczym, -- albo

b) uzyskały w myśl §. 3. niniejszej ustawy uznanie za uzdolnione.

Orzekanie, o ile nauki odbyte w akademii górniczej zagranicznej mogą mieć takie same znaczenie, jak odbyte w takiejże akademii krajowej, zastrzega się Ministrowi rolnictwa.

W jaki sposób ma być udowodnione uzdolnienie praktyczne do posady zawiadowcy przemysłowego, postanowi Minister rolnictwa drogą rozporządzenia.

§. 3. Wyjątkowo, zwłaszcza dla mniejszych przedsiębiorstw górniczych, utrzymywanych w ruchu w stosunkach mniej niebezpiecznych, można w myśl §. 2. lit. b uznać za uzdolnione na zawiadowców przemysłowych osoby nie czyniące w zupełności zadosyć wymogom w §. 2. lit. a. przepisany, jeżeli z ich świadectw, dotyczących się ich dotychczasowego sprawowania obowiązków w przemyśle górniczym, można nabrać przekonania, że posiadają dostateczną zdolność.

Na wyjątki takie w ciągu lat pięciu od dnia, w którym niniejsza ustawa zacznie obowiązywać, zezwalać będzie starostwo górnicze, w przyszłości zaś Minister rolnictwa.

Stosując się do polecenia Wys. Sejmu, zaprosił Wydział krajowy reprezentantów władz, wiele osób interesowanych i kilku znawców na posiedzenie ankiety, która się odbyła w dniu 28. kwietnia r. b. i przedłożył im nie tylko polecenie Wys. Sejmu, ale i sprawozdanie sejmowej Komisji górniczej, motywujące potrzebę zmiany tej ustawy. W tej ankiecie wzięło udział 21 osób, a mianowicie oprócz Członka Wydziału krajowego Dra W. Jahla i referującego sprawy górnicze w Wydziale krajowym prof. L. Syroczyńskiego, 3 reprezentantów władz rządowych, pp. Józef Bocheński, c. k. starszy radca górniczy, Dr. Józef Horszowski, radca c. k. prokuratoryi skarbu i Dr. Jan Waygart, c. k. starosta, — 4 posłowie na Sejm krajowy: p. p. August Gorayski, Dr. Natan Loewenstein, Dr. Godzimir Małachowski i Leonard Wiśniewski, — 9 osób bezpośrednio interesowanych w przemyśle naftowym: p. p. Dr. Stefan Bartoszewicz, dyr. Władysław Długosz, dyr. Kazimierz Gąsiorowski, inżynier górniczy Tomarż Łaszcz, inż. gór. Dr. Stanisław Olszewski, właściciele dóbr Mendel Samueli i Tadeusz Sroczynski, dyrektor Jan K. Steczkowski i inżynier Waclaw Wolski, — tudzież profesorem Uniwersytetu Dr. W. Szajnocha i Dr. R. Zuber. Protokół z obrad ankiety spisał Dr. Wincenty Samolewicz, koncepista Wydziału krajowego.

Wynikiem dotychczasowym tych obrad jest wymiana zdań, bardzo sprzecznych, i przekazanie całej sprawy subkomitetowi dla sformułowania szczegółowych wniosków. W skład tego subkomitetu wchodzi: JW. Gorayski jako przewodniczący, Dr. W. Jabl, dyr. K. Gąsiorowski, Dr. Loewenstein, Dr. Małachowski (referent), Dr. Olszewski i dyr. Dr. Steczkowski. Wnioski subkomitetu będą ponownie i w możliwie najkrótszym czasie podane pod obrady pełnej ankiety a jej uchwały przedłożone Wys. Sejmowi.

W związku ze sprawą zmiany kraj. ustawy naftowej są studia już dawniej zarządzone przez c. k. rząd nad potrzebami przemysłu naftowego w Galicyi, a mianowicie sprawozdanie specjalnej przez Ministra rolnictwa w r. 1903 powołanej komisji do zbadania warunków prowadzenia kopalń oleju skalnego w Galicyi. Sprawozdanie tej komisji zostało też zakomunikowane Wydziałowi krajowemu odezwą c. k. Starostwa górniczego w Krakowie do L. 1944 z d. 10. maja b. r.; Ministerstwo rolnictwa pragnie poznać opinię Wydziału krajowego co do wniosków wyżej powołanej komisji, dotyczących minimalnych rozmiarów płaszczyzny kopalni naftowych, przymusowego tworzenia dla nich „pól naftowych“, — dalej zastosowania do kopalń nafty przepisów obowiązujących od d. 31. grudnia r. 1893 kierowników i dozorców kopalń minerałów zastrzeżonych, t. j. tych przepisów, których zastosowanie do kopalń wosku ziemnego Wydział krajowy uważa za wskazane, — zaliczenia wykonywania robót wiertniczych do rzędu przedsiębiorstw koncesyonowanych i małej zmiany warunków obecnego przyjmowania neznioń do kraj. szkoły górniczej i wiertniczej w Borysławiu. Ze względu na różnorodność tych zapytań, na to że one są w związku z wielką kwestyą zmiany ustawy naftowej, jako też i na to, że Wydział krajowy chce mieć co do nich opinię znawców, — nie udzielono jeszcze c. k. Starostwu górniczemu w Krakowie żądanej odpowiedzi.

Z przedstawionego w ten sposób toku sprawy wynika, że Wydział krajowy niniejsze sprawozdanie musi ograniczyć do powtarzających się od szeregu lat postulatów dla poparcia górniczego przemysłu, — i wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności górniczych w ciągu r. 1904 i połowy r. 1905 przyjmuje się do wiadomości.

2. Poleca się Wydziałowi krajowemu :

a) aby czynił dalsze starania u c. k. Rządu o uzyskanie dla kraj. stacyi doświadczalnej dla produktów naftowych charakteru instytucyi publicznej i subwencyi z funduszków rządowych ;

b) aby tak samo czynił starania o urządzenie stacyi doświadczalnej dla przyrządów i narzędzi wiertniczych przy c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie ;

3. Ponawiając uchwałę z d. 13. lutego 1894, wzywa Sejm c. k. Rząd, aby w najkrótszym czasie urządził w c. k. Szkole politechnicznej we Lwowie V. górnico-hutniczy Wydział.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstw. Krakowskiem.

Marszałek krajowy :

S. Badeni, w. r.

Sprawozdawca :

Dr. Władysław Jahl, w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Borysław, dnia 20. lipca 1905

Sprawozdanie roczne

krajowej szkoły górniczej i wiertniczej w Borysławiu za r. 1904/5.

Na rok szkolny 1904/5 zgłosiło się kandydatów piętnastu, z tych jednak tylko ośmiu posiadało kwalifikacye przepisane §§. 13. i 14. statutu szkoły, i dyrekcya, kierując się treścią reskryptu c. k. Ministerstwa rolnictwa z dnia 20. maja 1904 L. 4356/391, którym do ścisłego przestrzegania przepisów statutu szkoły przez c. k. Urząd górniczy w Drohobyczu zawezwaną została, ograniczyła przyjmowanie zgłaszających się kandydatów jedynie do tych, których uzdolnienie najzupełniej odpowiadało wymogom wspomnianych paragrafów.

Ogółem wpisano w katalogi szkoły na rok szkolny 1904/5 uczniów dziewięciu, a mianowicie: na fachowy kurs wiertniczy ośmiu, a na fachowy kurs górniczy jednego.

Nazwiska tych uczniów, ich wiek, religię, studia przedwstępne oraz odbytą praktykę podaje załączona tabela Nr. I.

W internacie szkolnym mieszkało uczniów 4, a stypendya Wysokiego Wydziału krajowego w wysokości 30 koron miesięcznie pobierało uczniów sześciu.

Nauka w szkole rozpoczęła się z dniem 1. października 1904 i odbywała się codziennie według rozkładów godzin umieszczonych na załączonej tabeli Nr. II.

W roku sprawozdawczym nie istniał kurs przygotowawczy z powodu braku odpowiednich kandydatów.

Nauki przedmiotów przytoczonych w tabeli Nr. II. udzielali nauczyciele szkoły, inżynierowie: Kazimierz Miński i Kazimierz Broniowski, oprócz nich wykładał Dr. Maksymilian Kapellner „O doraźnej pomocy lekarskiej w nieszczęśliwych wypadkach“.

Uczniowie zwiedzali w ciągu roku pod kierownictwem nauczycieli miejscowe i okoliczne kopalnie i warsztaty mechaniczne, a w lipcu udali się na trzydniową wycieczkę do Krompach na Węgrzech w celu zapoznania się w tamtejszych hutach z fabrykacją żelaza i stali.

Do egzaminu, który się odbył w dniach 17. i 18. lipca 1905, zasiadło uczniów ośmiu, a jeden z powodu złego stanu zdrowia odstąpił.

Skład komisji egzaminacyjnej tworzyli:

Profesor ob. rektor Politechniki, Leon Syroczyński,
Naczelnik c. k. Urzędu górniczego w Drohobyczu, Jan Zarański,

Dyrektor szkoły, radca górniczy, Kazimierz Szumski,

i nauczyciele szkoły p. p. inżynierowie:

Kazimierz Miński i Kazimierz Broniowski.

Wszystkich wymienionych abiturientów uznała komisya egzaminacyjna za uzdolnionych po myśli §. 24. statutu szkoły.

W przyjęciu uczniów na rok szkolny 1905/6 będzie się dyrekeya szkoły stosować ściśle do przepisów istniejącego statutu, mimo iż przez to wielu zgłaszającym się wstęp do szkoły stanie się niemożliwym.

Szkola prenumerowała następujące czasopisma:

Przegląd techniczny, Warszawa;

Nafta, Lwów;

Zeitschrift für Berg- und Hüttenwesen, Wiedeń;

Zeitschrift für Berg-, Hütten- und Salinenwesen, Berlin;

Montan-Zeitung, Gratec i

Mechaniker- und Techniker-Zeitung, Wiedeń.

C. k. Ministerstwo rolnictwa we Wiedniu przysłało swe roczniki wykazów statystycznych.

Do biblioteki szkoły nabyto następujące nowe dzieła:

Arndt, Allgem. Berggesetz;

Jähnemann, Brikett Industrie;

Treptow, Bergbaukunde i

Holz, Schule des Elektrotechnikers.

Zbiory wiernictwa i górnictwa nie zostały powiększone żadnymi modelami ani okazami z powodu braku miejsca w obecnym lokalu szkolnym.

Również budowa szkolnego budynku, mimo iż plac pod budowę tegoż już jest od 2 lat zakupiony, nie została rozpoczęta z powodu braku funduszków.

Szumski, w. r.

Tablica I.

	Imię i nazwisko	Rok i dzień urodzenia	Religia	Studya przedwstępne	Odbyta praktyka	Uczeszczał na kurs	U w a g i
1	Gustaw Dąbski	2. sierpnia 1868	rzymsko- katolicka	ukończył kraj. średnią szkołę rolniczą w Czernichowie	3-letnia w kopalniach nafty w Borystawiu	wiertnictwo	
2	Michał Fedecki	23. września 1883	grecko- katolicka	ukończył kurs przygotowawczy	14 miesięcy w kopalniach nafty w Mraznicy i w Borystawiu	"	
3	Zygmunt Kierwiński	23. sierpnia 1884	rzymsko- katolicka	V. kl. realna	14 miesięcy w kopalniach nafty w Sekowej i w Borystawiu	"	
4	Włodzimierz Mełtyk	1. stycznia 1876	grecko- katolicka	IV. kl. gimnazjalna	1 rok w kopalniach nafty w Borystawiu	"	
5	Alfred Mizerski	28. sierpnia 1871	rzymsko- katolicka	IV. kl. gimnazjalna	16 miesięcy w kopalniach nafty w Borystawiu	"	
6	Jan Sadowski	26. marca 1879	rzymsko- katolicka	I. kurs seminarjum nauczycielskiego	1 rok w kopalniach nafty w Borystawiu	"	Przyjęty na podstawie złożonego egzaminu wstępnego
7	Adam Świątnicki	2. kwietnia 1885	rzymsko- katolicka	IV. kl. realna	1 rok w kopalniach nafty w Potoku i w Kosmaczu	"	Przyjęty za zezwoleniem Wydziału krajowego restr. z 16./X. 1904 l. 112.065
8	Jan Torostewicz	17. listopada 1879	ormiańsko- katolicka	VI. kl. gimnazjalna	3 lata w kopalniach nafty w Borystawiu	"	
9	Wacław Ząbik	4. marca 1883	rzymsko- katolicka	III. kl. realna	1 rok w kopalni węgla w Morawskiej Ostrawie	górnictwo	Przyjęty na podstawie złożonego egzaminu wstępnego

Tablica II.

Kurs górniczy

	8—9	9—10	10—11	11—12	3—4	4—5
Poniedziałek	Rachunkowość	Rysunki górnicze			Mineralogia	Górnictwo
Wtorek	dtto	dtto			Miernictwo	dtto
Środa	—	dtto			Elektrotechnika	Ustawodawstwo
Czwartek	—	dtto			Mineralogia	Górnictwo
Piątek	—	dtto			Elektrotechnika	dtto
Sobota	—	dtto			Ćwiczenia geodezyjne	

Kurs wiertniczy

	8—9	9—10	10—11	11—12	3—4	4—5
Poniedziałek	Rachunkowość	Rysunki wiertnicze			Mineralogia	—
Wtorek	dtto	Mechanika teoretyczna	Rysunki wiertnicze		Miernictwo	—
Środa	Wiertnictwo	Encyklopedia maszyn i obsługa kotłów	dtto		Elektrotechnika	Ustawodawstwo
Czwartek	dtto	Mechanika teoretyczna	dtto		Mineralogia	—
Piątek	dtto	Encyklopedia maszyn i obsługa kotłów	dtto		Elektrotechnika	—
Sobota	dtto	Mechanika teoretyczna	dtto		Ćwiczenia geodezyjne	

Uwaga: 1) Dwa razy w miesiącu w poniedziałek od godz. 11—12 „Pierwsza pomoc lekarska w nieszczęśliwych wypadkach“.

2) Ćwiczenia geodezyjne odbywają się tylko latem.

Sprawozdanie

z czynności stacyi doświadczalnej dla przemysłu naftowego za czas
od lipca 1904 do lipca 1905.

Rozwój, jaki stacya doświadczalna od kilku lat wzięła, spotęgował się jeszcze w okresie sprawozdawczym. W dawniejszych swoich sprawozdaniach zaznaczałem, że rozwój ten stoi w związku z rozwojem krajowego przemysłu naftowego; obecnie mogę tylko potwierdzić tę zresztą naturalną zależność, bo naturalną rzeczą jest, że dokonywany się w ostatnich latach rozrost przemysłu naftowego we wszystkich kierunkach stwarza liczniejsze i szersze potrzeby także w kierunku badań bądź to produktów surowych, bądź ich przetworów.

Tym zwiększonym potrzebom stacya doświadczalna dla przemysłu naftowego mogła dopiero zadość uczynić od czasu, gdy Wysoki Sejm uchwalił kreowanie posady asystenta dla stacyi i gdy na podstawie tej uchwały mogłem od początku roku 1904, przyjąć siłę pomocniczą. Obecny asystent w osobie Dr. Joachima Hausmanna, nkończonogo słuchacza politechniki w Berlinie, dawniejszego ucznia naszej Szkoły politechnicznej, pełni obowiązki swoje, pomagając mi wydatnie w pracach ku memu pełnemu zadowoleniu.

Największym obecnie brakiem stacyi jest lokal, uznany ogólnie za nieodpowiedni, co zwłaszcza wobec większych wymagań, dotyczących się sprawności stacyi, ujemnie na jej czynnościach się odbija. Mimo że literalnie każdy kącik szczupłego lokalu jest wyzyskany, cierpi zarówno inwentarz stacyi z powodu ciasnoty i wilgoci, jak też i praca sama doznaje utrudnienia.

Tak samo nie stoi wynagrodzenie za kierownictwo stacyi, które jak dawniej, tak i obecnie w kwocie 1.000 koron rocznie pobieram, w żadnym stosunku do pracy i czasu, jakie dzisiaj w obowiązki kierownika włożyć jestem zmuszony.

Od lipca 1904 do lipca 1905 wykonano na zlecenie stron następujące analizy i badania:

1. Dla p. inż. Rodakowskiego we Lwowie oznaczeń kalorymetrycznych ropy .	1
2. Dla centrali elektrycznej we Lwowie oznaczeń kalorymetrycznych ropy .	1
3. Dla towarzystwa akc. „Petrolea“ we Lwowie analiz kompletnych ropy .	6
4. Dla rafinerji nafty w Mährisch-Schönberg badań ropy na zanieczyszczenia	6
5. Dla „ nafty w Trzebini badań ropy na zanieczyszczenia .	5
6. Dla fabryki cerezyny Ujhely & C ^o w Stockerau badań wosku ziemnego .	1
7. Dla kopalń wosku ziemnego Banku kredytowego w Borysławiu badań wosku ziemnego .	1

8. Dla tej samej firmy badań sztucznego asfaltu	3
9. Dla towarzystwa magazynowego we Lwowie badań ropy na zanieczyszczenia	24
10. Dla rafinerii towarzystwa akcyjnego w Budapeszcie badań ropy na zanieczyszczenia	14
11. Dla S. H. Synghe & Comp. w Borysławiu analiz kompletnych ropy	2
12. Dla p. Friedmana w Kołomyi badań parafiny	4
13. Dla rafinerii nafty w Zniesieniu analiz olejów smarowych	2
14. Dla towarzystwa akcyjnego „Petrolea“ w Wiedniu doświadczeń odbenzynowania ropy celem uzyskania olejów opałowych	10
15. Dla towarzystwa akcyjnego „Trzebinia“ we Wiedniu kompletnych analiz ropy	3
16. Dla firmy H. M. Reich we Lwowie badań olejów parafinowych	4
17. Dla rafinerii nafty Stawiarskiego w Krośnie badań olejów smarowych	4
18. Dla towarzystwa akcyjnego Schodnica we Wiedniu badań nafty handlowej	2
Razem	93

Tych 93 badań i analiz rozdziela się w następujący sposób:

1. Badań ropy na zanieczyszczenia	49
2. Analiz kompletnych ropy	11
3. „ „ nafty	2
4. „ „ olejów smarowych	6
5. „ „ wosku ziemnego	2
6. „ „ parafiny	4
7. „ „ asfaltu	3
8. „ oleju parafinowego	4
9. Oznaczeń kalorymetrycznych	2
10. Specyalnych prób destylacyjnych	10

Z badań wykonanych na zlecenie stron przedstawiały badania dla towarzystwa akcyjnego „Petrolea“ we Wiedniu nad olejami opałowymi otrzymanymi przez odbenzynowanie rop większą serię prac w kierunku technicznym i analitycznym.

Badanie kwestii olejów opałowych z ropy miało na celu spreparowanie z rozmaitych gatunków rop pozostałości takiej, któraby pod względem temperatury zapłnienia i ciekłości, względnie zachowania się przy obniżeniu temperatury odpowiadała wymaganym przez koleje państwowe dla olejów opałowych warunkom do racjonalnego ich nżycia dla opalania lokomotyw. Zadanie to było połączone z jakościowym i ilościowym badaniem produktów, otrzymanych przy destylacji zwykłej i parą wodną aż do stopnia wymaganego przez postawione przez dyrekcję kolei państwowych warunki oraz wypracowaniem ekonomicznego ekspozje tego postępowania i przeprowadzenia rentowności. W ten sposób zbadalem następujące ropy: z Borysławia, Schodnicy, Rogów, Zagórza, Wankowy, Brelikowa, Tarnawy i Wielopola; najprzód same, a później w mieszaninach poszczególnych gatunków.

Wobec wielkiej ilości analiz i badań, wykonanych na zlecenie stron, mało mi tylko czasu zostało na przeprowadzenie samoistnych naukowych badań. Niemniej jednak staram się zawsze opracowywać jakąś kwestyę techniczną lub naukową, wynikającą albo z poprzednich badań, albo też ad hoc wyszukaną, zatrudniając równocześnie bądź to mego asystenta, bądź też przygodnych praktykantów, których co roku poważna się zgłasza liczba, a których niestety tylko wyjątkowo z powodu absolutnego braku miejsca przyjąć mogę. Na tę okoliczność pozwalam sobie szczególniejszą zwrócić uwagę, bo świadczy to o chęci i zainteresowaniu się młodych chemików badaniem produktów naftowych i związanych z przemysłem naftowym kwestii. Przy odpowiednim wyposażeniu mogłaby stacya naftowa bardzo skutecznie krzewić zamilowanie do tej specyalnej gałęzi naszego przemysłu naftowego i mogłaby dać sposobność do przeprowadzenia ciekawych i korzystnych badań naukowych, do których tematów mnie, stykającemu się bardzo ściśle z przemysłem naftowym i znającemu jego braki i potrzeby pod względem technicznym bardzo dobrze, nigdyby nie brakowało.

W okresie sprawozdawczym zajęty byłem do spółki z asystentem dokładnem zbadaniem występowania aromatycznych węglowodorów w rozmaitych ropach galicyj-

skich, a zainicyowałem tę pracę z tego powodu, że poprzednio badając jedną gazolinę z fabryki galicyjskiej, skonstatowałem, że lżejsze frakcyje tejże zawierają zadziwiająco wielkie ilości pewnych w szeregu węglowodorów aromatycznych: benzolu i toluolu, bardzo ważnych w przemyśle chemicznym ciał.

Dalsze poszukiwania potwierdziły to przypuszczenie, gdyż wykazały, że w naszych ropach znajdują się nadzwyczajnie duże ilości węglowodorów aromatycznych, które w niektórych wypadkach dochodzą nawet do dwadzieścia kilka procent na ilość użytych lekkich destylatów. Ponieważ są to głównie benzol i toluol (w niższych frakcyjach, wyższe bowiem zawierają dalsze homologe w jeszcze większych ilościach), przedstawia ich występowanie w tak obfitych ilościach w naszych ropach nie tylko teoretyczne ale i praktyczne znaczenie, więc postawiliśmy sobie za zadanie zbadanie wszystkich ważniejszych rop galicyjskich na znachodzenie się w nich aromatycznych węglowodorów pod względem ilościowym, oraz wyszukanie najodpowiedniejszej metody do ich wydzielenia. Robota ta jest już ukończoną i będzie wnet ogłoszoną drukiem.

Dalszą pracę naukową w stacyi naftowej rozpoczęli Dr. Hausmann na spółkę z Dr. Stanisławem Pilatem nad rozkładem par węglowodorów naftowych przy pomocy pewnych ciał kontaktowych (tlenków metalowych) w wyższych temperaturach, opierając się na doświadczeniach francuskich chemików Senderensa i Sabatiera. Zmieniwszy warunki reakcyi i wprowadziwszy do niej nowy czynnik, powietrze, zdołali otrzymać bardzo ciekawe i pożądane rezultaty, których bliższe zbadanie będzie przedmiotem dalszych studyów.

W ciągu okresu sprawozdawczego byłem też powoływany na rzeczoznawcę w sprawach dotyczących się przemysłu naftowego, a z ramienia towarzystwa akc. producentów ropy „Petrolea” jestem upoważniony do czuwania nad czynnością laboratorium chemicznego, które krajowe towarzystwo magazynowe założyło w Borysławiu, dla badań tejże ropy.

Prof. Roman Załoziecki, w. r.
kierownik stacyi.

Lwów, 8. września 1905.

